

Heimevernet er i ferd med å miste sin lokale forankring, og dermed sitt fortrinn i militære operasjoner.

En kjentmann i striden

KRONIKK

Ragnhild Tau Strand Oanes, forsvarsdebattant og lokalpolitiker

LOKALT FORANKRET: Heimevernet bør fortsette å dyrke sin egenart for å fungere som støtteressurs i krig og konflikt, skriver forfatteren. Bilde fra HVs innsatsstyrke Grebes øvelse i Oslo i fjor. FOTO: MARTE BROHAUG, FORSVARET

Heimevernet har i løpet av de siste 10–15 år gjennomgått omfattende endringer. Det gamle HV, med sine «Ludvig-sekker» og slagstøvler, forsvant gjennom en kvalitetsreform som ble vedtatt av Stortinget med stort flertall i 2003. Denne reformen hadde sin bakgrunn i at den organisasjonen man da hadde, var i ferd med å råtne på rot.

Heimevernet hadde en struktur som hadde vært uforandret over flere tiår, samtidig som at avdelingene var dårlig utstyrt og med et lavt treningsnivå. Men organisasjonen hadde også – som en følge av de mange magre år – utviklet en egenart som gikk langt utenfor andre militære avdelinger. Foruten å ha en sterk folkelig forankring og å være regulert i et eget lovverk, hadde HV i tillegg utviklet en særegen evne til å tilpasse seg og improvisere i en grad som fortsatt vitnet om arven fra MILORG.

Kvalitetsreformen innebar en tilpasning til et nytt sikkerhetspolitisk bilde, der man gikk vekk fra invasjonforsvar og okkupasjonsberedskap, og heller fokuserte på objektsikring og andre kapasiteter som var relevante for terroranslag og lavintensitetskonflikter. Dette sto i godt samsvar med den allmenne politiske oppfatning på begynnelsen av 2000-tallet, der det forelå et tilnærmet konsensus om at freden var kommet for å bli. Heimevernets tradisjonelle oppgaver skulle ikke lenger være dimensjonerende for strukturen. Snarere skulle «Nye HV» være relevant for krisehåndtering og samfunnssikkerhet. Stortinget uttalte i den sammenheng at HV i fremtiden måtte kunne «yte bistand for å forebygge og

bekjempe terroranslag som politiet har primæransvaret for å håndtere.» Dette innebar at HVs størrelse ble redusert fra 83.000 til 50.000 mann, hvorav 5000 tilhørte de nyopprettede innsatsstyrkene. Samtidig forsvant avsnittet som kommandoled, og de enkelte HV-områdene ble direkte underlagt HV-distriktene. Manglende finansiering av strukturen, for øvrig en av våre forsvarspolitiske paradegrener, har medført at det reelle antallet soldater i HV-strukturen har ligget i underkant av 45.000 de senere år.

I fortsettelsen av reformen har det i den senere tid blitt foreslått å ytterlig redusere Heimevernets størrelse, gjerne ut fra et sett varierende – og til dels vikarierende – begrunnelser. Man har ikke lenger basert de foreslåtte reduksjonene på en tilpasning til dagens sikkerhetspolitiske bilde, men snarere brukt økonomiske og praktiske begrunnelser av typen «tilpasning til det reelle styrkenivået» og «kvalitet framfor kvantitet». Enkelte har sågar forsøkt å avskrive dagens Heimevern som irrelevant.

«Er vi i ferd med å slå barnet ut med badevannet?»

Argumentene herfra er tross motstanden også relevante for en mer overordnet diskusjon, som går på hvilket Heimevern vi ønsker for fremtiden, utover den rent kvantitative innretningen. HVS egenart har vært preget av lokal forankring, omfattende sosial kapital, samt en løsningsorientering ut fra evne til improvisasjon og tilpasning. Dette har gjort HV, og da særlig områdestrukturen, godt egnet til å fungere som kjentmenn og støtteressurs for både regulære styrker og spesialstyrker. Selv om det er snakk om avdelinger som umiddelbart synes svært ulike, vil HV og spesialstyrker besitte enkelte likheter som vil lette et samarbeid, samtidig som at de begge innehar komplementære kapasiteter som vil kunne gi et effektivt samvirke. Begge avdelinger har tradisjonelt hatt en høy grad av løsningsorientering, kreativitet og mangel på konvensjonalitet i forhold til regulære prosedyrer og doktriner. De fremstår begge dermed som uforutsigbare motstandere, noe som på slagmarken er en fordel.

Spesialstyrkene er fleksible avdelinger av svært høy kvalitet som besitter betydelig kompetanse i kombinasjon med avanserte våpen- og sambandssystemer. De har høy reaksjonsevne, kan slå til hardt og målrettet, og er i tillegg trent til å yte militær assistanse i form av opplæring og ledelse av andre avdelinger med en lavere grad av spesialisering. Begge avdelingstyper vil også være i stand til å operere skjult over tid, også inne i områder som kontrolleres av motstanderen. Riktignok ut fra to helt forskjellige forutsetninger.

I de senere år har man altså endret Heimevernets innretning, og i noen grad redusert den lokale forankringen ved at avdelingene nå rekrutterer sine mannskaper fra større geografiske områder, samtidig med at man i økende grad vektlegger å øve inn faste prosedyrer og doktriner.

Selv om Heimevernet anno 2003 var overmodent for modernisering, er flere av endringene et tveegget sverd. I ytterste konsekvens vil HV på sikt kunne bli et «Hæren light», hvor den opprinnelige egenarten er gått tapt. Dette vil i sin tur kunne gjøre HV mindre relevant for enkelte samarbeidspartnere, og da i særlig grad for spesialstyrkene. Både i tradisjonelle konfliktsenarioer og i hybride situasjoner vil disse ha behov for etterretning, lokal situasjonsforståelse og lokale kjentmenn for å løse sine oppdrag.

Det er lite trolig at HV-avdelinger i framtiden vil ha tilstrekkelig overlevelsessevne til å erstatte regulære hæravdelinger. Heimevernet vil dermed fortsette å inneha en komplementær rolle i overskuelig framtid, og vil trolig tape mer enn de vinner på å bevege seg bort fra sin tradisjonelle egenart. Spørsmålet blir da om vi er i ferd med å slå barnet ut med badevannet.

ragnhildoanes85@gmail.com